

Makale Başvuru/Kabul Tarihleri:
Received/Accepted Dates:
02.10.2019/27.12.2019

Cilt 7, Sayı 13, Yıl 2020

Bilişsel Yapı, Bilişsel Stil ve Öğrenilmiş Güçlülük Arasındaki İlişki¹

Ali Can YILMAZ

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi
acyilmaz@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9627-373X

Doç. Dr. Korhan ARUN

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
karun@nku.edu.tr
ORCID: 0000-0001-7494-9591

Özet

Çalışmanın temel amacı, mesleki faaliyetlerde stres unsurlarıyla baş etmek için bilişsel dağarcığa dayalı öğrenilmiş güçlülük sergileyen öğretmenlerin, bunu önemli şekillerde etkileyebilecek bilgileri algılama ve işlemede alışılmış bir kişisel tercihleri olan bilişsel yapı ve bilişsel stilleri arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Konuyla ilgili literatürde öğretmenlerin stresle baş etme çabalarına yönelik çok sayıda araştırma olmasına rağmen öğrenilmiş güçlülük sürecini öğrenme, sorun çözme ve karar vermede önemli şekilde etkileyebilecek bilişsel yapı ve bilişsel stil arasındaki ilişkinin çalışılmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda Tekirdağ il sınırları içinde faaliyet göstermekte olan özel eğitim kurumları bünyesindeki 112 kişilik öğretmen grubu araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Yapılan analizler neticesinde bilişsel yapı ile öğrenilmiş güçlülük arasında pozitif orta düzey, bilişsel stil boyutları ile öğrenilmiş güçlülük arasında kısmi ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel Yapı, Bilişsel Stil, Öğrenilmiş Güçlülük, Öğretmenler.

A Relationship Between Cognitive Structure, Cognitive Style And Learned Resourcefulness

Abstract

The main aim of the study is to investigate the relationship between cognitive structure and cognitive styles of teachers who exhibit learned resourcefulness based on comprehending repertoire to cope with stress factors in professional activities, which have a customary personal preference in perceiving and processing information that may significantly affect learned resourcefulness. Although there is a great deal of research on teachers' efforts to cope with stress in the related literature, it is seen that the relationship between cognitive structure and cognitive style, which may affect the learned resourcefulness process in learning, problem solving and decision making, is not studied. In this respect, the sample group consisted of 112 teachers in private schools in Tekirdağ. As a result of the analysis, it was seen that there was a positive intermediate level between cognitive structure and learned resourcefulness, and there was a partial relationship between cognitive style dimensions and learned resourcefulness.

Keywords: Cognitive Structure, Cognitive Style, Learned Resourcefulness, Teachers.

GİRİŞ

Okulların toplumun en stresli ortamlarından biri olarak görülmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlik ve okul yöneticiliği de stresli meslekler olarak ifade edilmektedir (Yürür ve Keser, 2010: 60). Öğretmenlerin stres ile baş etmelerinin beden ve ruh sağlığı bakımından önem taşıdığına yer

¹ Bu araştırma, 2-4 Kasım 2019 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen "III. Uluslararası Yönetim ve Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda" sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

verilirken stres ile baş edilememesi durumunda mesleği bile bırakan öğretmenlerin olduğuna dikkat çekilmektedir (Byrne, 1993). Stres düzeyinin yüksek olduğu öğretmenlik mesleğindeki kişilerin öğrenilmiş güçlülük altyapısının, söz konusu strese dayanıklılık bakımından öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, öğrenilmiş güçlülüğün öğretmenlik ekseninde incelenmesi önem taşımaktadır (Yürür ve Keser, 2010: 60-61).

Öğrenilmiş güçlülük, bireylerin içsel tepkilerini düzenlemek için kullandıkları davranışsal ve bilişsel beceriler dağarcığı olarak tanımlanmaktadır (Rosenbaum, 1989: 253). Söz konusu beceriler erken yaşlardan itibaren informal olarak öğrenilmekte ve kişilerin öğrenme geçmişleri farklı olduğu için öğrenilmiş güçlülük düzeyleri de farklı olmaktadır (Rosenbaum, 1980). Yüksek öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip olan kişiler karşılaştığı zorluklarla mücadele ederek amaçlarını gerçekleştirmek için daha çok çaba göstermektedir. Öğrenilmiş güçlülüğü düşük olan kişiler ise mücadeleyi bırakma eğilimi göstermektedir (Kennett ve Keefer, 2006: 453-455). Öğrenilmiş güçlülük öncülleri bilişsel, duyuşsal, motivasyonel ve istemsel olabilecek faktörleri içerir (Zauszniewski, 2016). Düşük öğrenilmiş güçlülüğe sahip çalışanlar genellikle çevrelerinden etkilenmektedirler (Martin ve Kennett, 2019). Bu bakımdan bireylerin bilişsel süreçlerinin öğrenilmiş güçlülüğü arttırmada daha önemli olduğu söylenebilir.

İdare yetkisi olan bireyler, psikolojik ve gözlemlenebilir özelliklerine göre eğilim sergilemektedir (Hambrick ve Mason, 1984: 198). Gözlemlenebilir özellikler arasında yaş, eğitim, kariyer deneyimleri, sosyoekonomik kökler, finansal durum ve grup karakteristikleri gibi özellikler yer alır. Psikolojik özellikler ise kişinin sahip olduğu değerler ile bilişsel temelden meydana gelmektedir (Hambrick ve Mason, 1984: 198; Chaganti ve Sambharya, 1987: 394; Carpenter, Geletkanycz ve Sanders, 2004: 751; Pansiri, 2005: 1098; Georgokakis, 2014: 6; Ting, Azizan ve Kweh, 2015: 2).

Literatürde bilişsel modelin; bilişsel içerik, bilişsel yapı ve bilişsel stil olmak üzere üçe ayrıldığı görülmektedir. Bilişsel içerik, sahip olunan bilginin temel hammaddesidir. Bilişsel yapı ise, içeriğin düzenlenme, ilişkilendirilme ve konumlandırılma biçimini ifade eder. Bilişsel stil ise, zihnin çalışma şeklini göstermektedir. Dolayısıyla, bilişsel stil kavramı, kişinin bilgiyi nasıl topladığı ve işlediği konusuyla ilgilenir (Finkelstein, Hambrick ve Cannella, 2009: 61-66). Bir diğer ifadeyle, bireyin bilişsel stili; farklı öğrenme türleri, bilgi toplama, bilgi işleme ve karar verme konusundaki tercihleri etkileyebilmektedir (Barbosa, Gerhardt ve Kickul, 2007: 87).

Literatürde öğretmenlerin karşılaştığı stres ve stresle baş etmeye yönelik pek çok çalışma yer almaktadır (Aftab ve Khatoon, 2012; Bachkirova, 2005; Nagel ve Brown, 2003; Burke ve Greenglass, 1996; Belcastro ve Gold, 1983). Ancak, problem stratejisini çözme, Olumlu durumları yeniden düzenleme, Olumsuz kendini düşünme becerisini değiştirme, Yeni düşünme ve becerilerini keşfetme becerilerine dayanan (Lai, 2005) öğrenilmiş güçlülük kavramını doğrudan ve önemli şekilde etkileyebilecek bilişsel modelin herhangi bir unsuruyla birlikte incelendiği bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu bağlamda öğrenilmiş güçlülük, bilişsel yapı ve bilişsel stilin aynı çalışmada ele alınmasıyla konuyla ilgili literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

1. Öğrenilmiş Güçlülük

Türk Dil Kurumu'nun yapmış olduğu tanımlamaya göre güçlülük kavramı, "*Güçlü olma durumu.*" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2011: 995).

Öğrenilmiş güçlülük ise strese sebep olan olaylarla ne kadar etkili bir şekilde başa çıkıldığını gösteren ve bilişsel bir yapıya sahip olan bir kavramdır (Aslan ve Çeçen, 2007: 4). Bu doğrultuda öğrenilmiş güçlülük, bireylerin içsel tepkilerini düzenlemek için kullanılmaktadır. Zira stresle etkin bir şekilde baş edilmesi için içsel olayların kontrol edilebilmesi gerekmektedir (Rosenbaum, 1989: 253).

Öğrenilmiş güçlülük stresli yaşam olayları ve problemlerle baş etmede kişiye yardım eden belirli tutumları içeren bir kavramdır. Bir diğer deyişle öğrenilmiş güçlülük, kişilerin stresle yüz yüze geldiği durumlarda bilinçli bir şekilde bu durumdan kendilerini ne kadar başarıyla kurtarabildiklerini

belirtmektedir. Kişinin stresle başa çıkması geçmişteki yaşantılar, deneyimler ve öğrendikleri ile yakından alakalıdır. İnsanların pek çoğu stresli durumlarla baş etmede kullandıkları kendilerini düzenleme süreçlerini erken çocukluk dönemlerinde ve hayatları boyunca öğrenmektedir. Dolayısıyla, kişilerin hayatları boyunca geliştirmiş oldukları ve stresle başa çıkmalarını sağlayan öğrenilmiş güçlülük olarak adlandırılan bir davranış repertuvarları mevcuttur (Yürür ve Keser, 2010: 61).

Öğrenilmiş güçlülük becerilerine sahip olmak, olumsuz duygularla baş etme, kötü alışkanlıklardan kurtulma ve sıkıcı bulunan fakat yapılması mecburi olan görevlerin bitirilmesi gibi durumlarda yardımcı olan bir özellik olarak gösterilmektedir. Yüksek öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip olan kişiler zorluklarla karşılaştığında zorluklara karşı ısrarlı olup mücadele ederek amaçlarını gerçekleştirmek için daha çok çaba göstermektedir. Öğrenilmiş güçlülüğü düşük olan kişiler ise mücadeleyi bırakma eğilimi göstermekte ve karşılaşılan güç durumun sorumluluğunu yeteneksiz olmalarıyla ilişkilendirilerek mağlubiyeti kabullenmektedir (Kennett ve Keefer, 2006: 442).

2. Bilişsel Yapı

Türk Dil Kurumu'nun yapmış olduğu tanımlamaya göre biliş kavramı, *"Canlının, bir nesne veya olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli duruma gelmesi, vukuf."* olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2011: 343).

Yapı kavramı için yapılan tanımlamaların arasında ise, *"Bütünün bir araya getirilişinde uyulan dizge, strüktür."* ve *"Ögeleriyle somut bağımlılığı olan bütün."* tanımlamaları yer almaktadır (Türk Dil Kurumu, 2011: 2526).

Konuyla ilgili literatürde ise bilişsel yapı, bilişsel içerik ve bilişsel stil ile birlikte bilişsel modeli oluşturan üç unsurdan biri olarak gösterilmektedir. Bu doğrultuda bilişsel içerik, sahip olunan bilginin temel hammadde olarak gösterilirken, bilişsel yapı ise zihinde içeriğin ne şekilde düzenlendiği, ilişkilendirildiği ve konumlandırıldığını ifade eden bir kavram olarak belirtilmektedir (Finkelstein, Hambrick ve Cannella, 2009: 61-62).

Deneyimsel ve anlamlı bilgiler, öğrenildikten sonra uzun süre bellekte depolanır. Belleğin temel işlevi olarak gösterilen zihinsel düzenleme aracılığıyla da karmaşık ya da ilişkili veya ilişkisiz kavramlar arasında alaka kurularak bir düzenleme yapıldığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bilişsel yapı aracılığıyla bellekte depolanmış olan kavramlar, kodlarla temsil edilerek ifade edilmektedir. Bu doğrultuda bilişsel yapılar, uygun uyaranların kullanımıyla hatırlanabilir birer yapıya bürünmektedir (Gözüm, 2015: 86).

3. Bilişsel Stil

Stil kavramı, genel olarak alışılmış bir modele ya da bir işin yapılma şekline atıfta bulunan bir kavramdır (Cools ve Van den Broeck, 2007: 360). Bilişsel stil ise, bireylerin bilgiyi algıladıkları ve değerlendirdiklerinde tercih ettikleri nispeten istikrarlı zihinsel yapılar veya süreçler olarak tanımlanır (White, Varadarajan ve Dacin, 2003: 2).

Nitekim algısal farkındalık, insanın sahip olduğu bilginin temelidir. Varlıklar insanın zihninde varlık, kimlik ve bütünlük olmak üzere üç aşamadan geçer. Varlıkların birer bütünlük olarak görülmesi insanı diğer canlılardan ayıran bir kabiliyettir. Bütünlük olarak sunulan standartlarla niceliksel bir ilişki, yani ölçme yapılabilmektedir. Aynı ölçümlenebilir karakteristiklere sahip bütünlükler zihinsel olarak bütünleştirilerek kavramlar haline getirilir. İnsanın herhangi bir anda bilinçsel farkındalığının odağında bulundurabilecekleri sınırlıdır. Dolayısıyla bilişsel güç, çok miktarda bilgiyi az sayıda bütünlüğe indirme yeteneği olarak tarif edilir (Rand, 1990).

Bu doğrultuda, bilişsel psikoloji kuramları, bireylerin çok sayıdaki bilgiyi kapsamlı olarak işlemelerinin zor olduğunu belirtmektedir. Söz konusu bu karmaşık bilgi işleme süreçlerine uyum sağlanabilmesi için bilginin organize edilmesi ve işlenmesi yöntemlerinden yararlanıldığı belirtilmektedir. Bilişsel stil teorisi, söz konusu bu mantıksal düzenlemelerin bireyler arasında değiştiğini ve dolayısıyla da bilgiyi

organize etme ve işleme yaklaşımlarının farklılık göstereceğini öne sürmektedir (Sadler-Smith, 2004: 156-157).

Bu doğrultuda bilişsel stil, bireyin algısal ve entelektüel faaliyetlerde göstermiş olduğu kendi içinde tutarlı çalışma biçimidir. Bu doğrultuda, karakteristikler ve alışkanlıklarla ilişkilendirilen, bir tür bilgi değerlendirme, problem çözme ve karar alma sürecidir (Armstrong, 2000: 4). Dolayısıyla, daha geniş bir tanımla bilişsel stil; insanların uyarıları ne şekilde algıladığı ve bu enformasyonu davranışlarını yönlendirme doğrultusunda ne şekilde kullandığı olarak tanımlanabilmektedir. Bilişsel stil bilme stili, planlama stili ve oluşturma stili (creating style) olmak üzere üç boyutlu olarak ele alınmaktadır (Cools ve Van den Broeck, 2007: 363-364):

- Bilme stiline sahip kişiler olguları ve verileri arar. Zira bir şeyin nasıl olduğunu tam anlamıyla bilmek isterler. Olgular ile detayları koruma eğilimi sergilerler. Açık ve rasyonel bir çözüm bulabildikleri sürece kompleks problemleri severler.
- Planlama stiline sahip kişiler ise yapıya ihtiyaç duyarlar. İyi yapılandırılmış bir çalışma ortamını organize ve kontrol etmeyi tercih ederler. Bu doğrultuda da, amaçlarına ulaşmak için hazırlık ve planlamaya önem verirler.
- Oluşturma stiline (creating style) sahip kişiler ise yaratıcı ve deneysel olma eğilimindedir. Karşılaştıkları problemleri fırsat ve meydan okuma olarak görürler. Dolayısıyla da belirsizlik ve özgürlüğü severler.

Bireyin bilişsel stili; kişinin öğrenme, bilgi toplama, bilgi işleme ve karar verme konusunda farklı tercihlerde bulunmasına sebep olabilmektedir. Bir diğer deyişle, bir girişimcinin günlük yaşantısında karşı karşıya kaldığı durumların çoğunu kapsamaktadır (Barbosa, Gerhardt ve Kickul, 2007: 87).

YÖNTEM

Yapılan araştırma nicel yöntemle gerçekleştirilen bir çalışmadır. Konuyla ilgili literatürde bilişsel yapıya yönelik çalışmaların genellikle nitel yöntemle çalışılması göz önünde bulundurulduğunda söz konusu çalışmanın nicel yöntemle gerçekleştirmesi çalışmayı önceki araştırmalardan ayıran önemli bir unsur olmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı öğretmenlerde öğrenilmiş güçlülük, bilişsel yapı ve bilişsel stil arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Konuyla ilgili literatürde öğretmenlerin stresle başa çıkması kapsamında öğrenilmiş güçlülüğün bilişsel modelin herhangi bir unsuruyla bir arada ele alındığı herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bununla beraber öğrenilmiş güçlülük, bilişsel süreçler ile ilişkilidir. Bu doğrultuda öğrenilmiş güçlülük ile bilişsel yapı ve bilişsel stilin aynı çalışmada yer almasının ilgili literatüre katkı sağlaması bakımından önem taşıyacağı düşünülmektedir.

Evren ve Örneklem

Tekirdağ ilinde faaliyet gösteren özel eğitim kurumlarında mesleklerini icra eden öğretmenler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın yapıldığı dönemde evrende yer alan kişi sayısı 155'tir. 120 kişiye ulaşılmış ve 115 kişiden geri dönüş alınmıştır. Toplanan formlardan 112'sinin araştırmaya dahil edilmek için uygun niteliğe sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla çalışmanın örneklem grubu 112 kişiden oluşmaktadır.

Söz konusu örneklem sayısı, %95 güven düzeyi için yeterli bir sayıyı oluşturmaktadır (Israel, 1993:3-4).

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında örneklem grubundan verilerin toplanması için anket tekniği tercih edilmiş ve literatürde yer alan üç ölçekten faydalanılmıştır. Dört bölümden oluşan anketin ilk bölümünde bilişsel yapı, ikinci bölümünde bilişsel stil, üçüncü bölümünde öğrenilmiş güçlülük ve son bölümünde demografik sorular yer almaktadır.

Bilişsel yapı için Bar-Tal'ın (1994) "Need for Cognitive Structure" ölçeğinden faydalanılmıştır. 20 ifadeden oluşan ölçek için yanıtlar 5'li Likert ile alınmıştır.

Bilişsel stil için Cools ve Van den Broeck'in (2007) "Cognitive Style Indicator" ölçeğinden faydalanılmıştır. 18 ifade ve 3 boyuttan oluşan ölçek için yanıtlar 5'li Likert ile alınmıştır.

Öğrenilmiş güçlülük bölümünde ise Rosenbaum'un (1980) "Learned Resourcefulness Scale" ölçeğinden faydalanılmıştır. 36 ifadeden oluşan ölçek için yanıtlar 5'li Likert ile alınmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma için başlıca iki hipotez geliştirilmiştir. Bu doğrultuda:

H₁: Öğrenilmiş güçlülük ile bilişsel yapı arasında pozitif bir ilişki vardır.

H₂: Öğrenilmiş güçlülük ile bilişsel stil arasında pozitif bir ilişki vardır.

Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma Tekirdağ ilinde faaliyet gösteren özel eğitim kurumlarında yer alan öğretmenlerle sınırlıdır.

Bulgular

Araştırmanın veri toplama süreci için hazırlanan bilişsel yapı ve öğrenilmiş güçlülük ölçekleri ile bilişsel stil ölçeğinin boyutları olan bilme stili, planlama stili ve oluşturma stili boyutları için gerçekleştirilen güvenirlik testi sonucunda ölçeklerin tamamının güvenilir ölçekler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

20 ifadeden oluşan bilişsel yapı ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri 0.80'in üzerinde çıkmıştır ve söz konusu sonuca göre güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo 1: Bilişsel Yapı Ölçeğinin Güvenirlik Testi Sonucu

Cronbach's Alpha	Reliability Statistics	
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.862	.863	20

Bilişsel stil ölçeğinin bilme stili boyutunu belirten ve 4 ifadeden oluşan ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0.70'in üzerinde çıkmıştır. Planlama stili boyutunu belirten ve 7 ifadeden oluşan ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0.80'in üzerinde çıkarken, oluşturma stili boyutunu belirten ve 7 ifadeden oluşan ölçeğin Cronbach's Alpha değeri ise 0.80'in üzerinde çıkmıştır. Dolayısıyla her üç boyut için de ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Bilişsel Stilin Bilme Stili Boyutunun Güvenirlik Testi Sonucu

Cronbach's Alpha	Reliability Statistics	
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.729	.727	4

Tablo 3: Bilişsel Stilin Planlama Stili Boyutunun Güvenirlik Testi Sonucu

Cronbach's Alpha	Reliability Statistics	
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.855	.857	7

Tablo 4: Bilişsel Stilin Oluşturma Stili Boyutunun Güvenirlilik Testi Sonucu

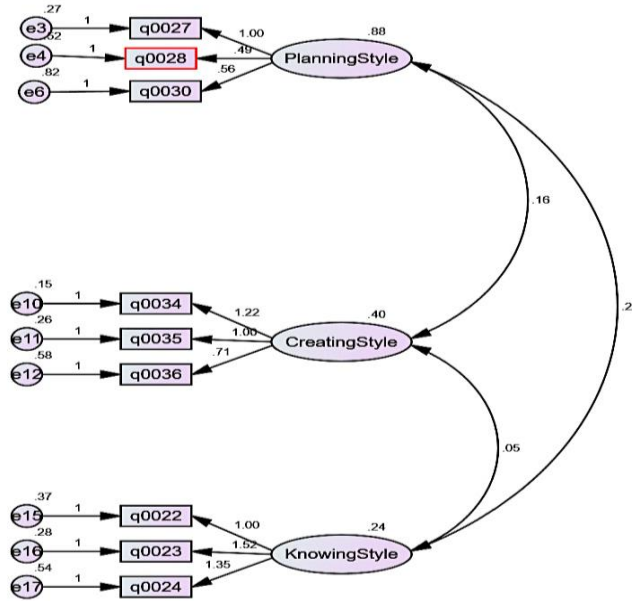
Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.834	.846	7

36 ifadeden oluşan öğrenilmiş güçlülük ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri 0.80'in üzerinde çıkmıştır ve söz konusu sonuca göre güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeğinin Güvenirlilik Testi Sonucu

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.823	.834	36

Literatürde Alpha güvenilirlik katsayısının 0.70'in üzerinde olması gerektiği ifade edilmektedir. Az sayıda ifadelerin yer aldığı ölçeklerde güvenilirlik katsayısının 0.60 ile 0.69 arasında çıkabileceğine dikkat çekilirken, ifadelerin tekrar ettiği ve çok sayıda ifadelerin yer aldığı ölçeklerde söz konusu katsayının 0.90'dan büyük çıkabileceğini de yer verilmektedir (Leech, Barrett ve Morgan, 2015: 78).

Şekil 1: Bilişsel Stil Boyutları için AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi Grafik Gösterimi

Çalışmada ayrıca, Bilişsel Stil'in boyutları olan planlama stili, oluşturma stili ve bilme stili için Yapısal Eşitlik Modellemesi de gerçekleştirilmiş ve ulaşılan sonuçlara Şekil 1'de yer verilmiştir.

Bağımlı değişkenin öğrenilmiş güçlülük, belirleyicilerin ise bilişsel yapı ve bilişsel stil boyutları olduğu ANOVA testi neticesinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri anlamlı olarak yordadığı anlaşılmıştır. Testin sonucunda ulaşılan değerlere Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6: ANOVA Analizleri**ANOVA^a**

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4.238	1	4.238	31.834	.000 ^b
	Residual	14.644	110	.133		
	Total	18.882	111			
2	Regression	6.219	4	1.555	13.137	.000 ^c
	Residual	12.663	107	.118		
	Total	18.882	111			

a. Dependent Variable: resourfulness

b. Predictors: (Constant), bilis_Yapi

c. Predictors: (Constant), bilis_Yapi, Cog_Style_creating, Cog_Style_knowing, Cog_Style_planning

Gerçekleştirilen korelasyon analizi neticesinde ulaşılan sonuçlara ise Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: Korelasyon Analizi Sonucu**Correlations**

		bilis_Y api	resourful ness	Cog_Style_pl anning	Cog_Style_c reating	Cog_Style_k nowing
bilis_Yapi	Pearson Cor.	1				
	Sig. (2-tailed)					
resourfulness	N	112				
	Pearson Cor.	.474**	1			
	Sig. (2-tailed)	.000				
	N	112	112			
Cog_Style_planning	Pearson Cor.	.460**	.384**	1		
	Sig. (2-tailed)	.000	.000			
	N	112	112	112		
Cog_Style_creating	Pearson Cor.	.052	.276**	.232*	1	
	Sig. (2-tailed)	.587	.003	.014		
	N	112	112	112	112	
Cog_Style_knowing	Pearson Cor.	.122	.284**	.395**	.148	1
	Sig. (2-tailed)	.199	.002	.000	.120	
	N	112	112	112	112	112

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Örneklem grubuna yapılan anketlerden elde edilen verilere uygulanan analizler neticesinde bilişsel yapı ile öğrenilmiş güçlülük arasında pozitif orta düzey bir ilişki olduğu görülürken bilişsel stilin

boyutları olan bilme, planlama ve oluşturma stili ile öğrenilmiş güçlülük arasında ise kısmi ilişki olduğu görülmüştür.

SONUÇ

Öğretmenlerin kişisel gelişim ile öğrencilerinin hayatlarında olumlu fark yaratma çabalarının hem mesleki hem toplumsal yönden yeterince iyi anlaşılamaması, bu işkolunda stres kavramını ön planda yer alacak biçimde tekrar gündeme getirmektedir. Öğretmenler iş akışlarında kendilerine verilen görevleri yerine getirmenin yanı sıra stresle baş etmeye de gayret göstermektedir. Bu noktada öğrenilmiş güçlülük, stres ve problemlerle mücadele etme noktasında bireyler için önem taşıyan bir kavram olmaktadır çünkü yüksek öğrenilmiş güçlülüğe sahip bireyler hem iş yaşamına uyum sağlamada hem de kendilerine yardımcı olmada daha başarılı olmaktadır. Öğrenilmiş güçlülük çalışanların içinde bulunduğu çevreden edinilmesine rağmen bilişsel yeteneklere dayanmaktadır.

Yapılan çalışmada öğrenilmiş güçlülüğün, literatürde daha önce bir arada ele alınmadığı kavramlar olan bilişsel modelin unsurlarından bilişsel yapı ve bilişsel stil ile olan ilişkisi araştırılmıştır. Örneklem grubu olarak ise, stresli çalışma ortamına sahip olan ve özel sektörde yer almaları nedeniyle çeşitli kaygılara sahip olabileceği düşünülen, özel eğitim kurumlarında mesleklerini icra eden öğretmenler araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma neticesinde öğrenilmiş güçlülük ile bilişsel yapı arasında pozitif orta düzey bir ilişki bulunmaktadır. Öğrenilmiş güçlülük ile bilişsel stil arasında ise kısmi ilişki vardır. Dolayısıyla araştırma hipotezleri olan H_1 ve H_2 hipotezleri kabul edilmiştir. Yani çalışanların bilişsel stil ve yapıya yönelik olumlu gelişmeler; hedef davranışların pürüzsüz bir şekilde yürütülmesini engelleyebilecek duygular ve bilişler gibi içsel olayları düzenleyebilir.

Bilişsel yapıya sahip olan ve bilişsel stil sergileyen öğretmenlerin daha yüksek öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip olduğu ve stresli zor durumlarla daha kolay başa çıkabileceği ve problemlerin üstesinden gelebileceği anlaşılmıştır. Bunun için üst yönetim öğretmenlerin çalışacakları ortamı düzenleyebilecek kaynakları tanımalı bununla birlikte deneysel öğretim yöntemlerine öncelik tanımalıdırlar. Başka bir ifadeyle öğretmenler düzenli ve düzgün ortamlarda eğitim yapmak istemekte bununla birlikte yaratıcı öğretim metotlarını denemekte serbestlik tanınmasını beklemektedirler.

KAYNAKÇA

Aftab, M. ve Khatoon, T. (2012). Demographic Differences and Occupational Stress of Secondary School Teachers. *European Scientific Journal*, 8(5), 159-175.

Armstrong, S. J. (2000). The Influence of Individual Cognitive Style on Performance in Management Education. *Educational Psychology*, 20(3), 323-339.

Aslan, H. ve Çeçen, A. R. (2007). Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine ve Öğrenilmiş Güçlülük Düzeylerine Göre Mizah Tarzlarının İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 1-14.

Bachkirova, T. (2005). Teacher Stress and Personal Values: An Exploratory Study. *School Psychology International*, 26.

Barbosa, S. D., Gerhardt, M. W. ve Kickul, J. R. (2007). The Role of Cognitive Style and Risk Preference on Entrepreneurial Self-Efficacy and Entrepreneurial Intentions. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 13(4), 86-104.

Bar-Tal, Y. (1994). The Effect on Mundane Decision-Making of the Need and Ability to Achieve Cognitive Structure. *European Journal of Personality*, 8, 45-48.

- Belcastro, P. A. ve Gold, R. S. (1983). Teacher Stress and Burnout: Implications for School Health Personnel. *Journal of School Health*, 53(7), 404-407.
- Burke, R. J. ve Greenglass, E. (1995). A Longitudinal Study of Psychological Burnout in Teachers. *Human Relations*, 48(2), 187-202.
- Byrne, B. M. (1993). The Maslach Burnout Inventory: Testing for Factorial Validity and Invariance Across Elementary, *Intermediate and Secondary Teachers*, 66, 197-212.
- Carpenter, M. A., Geletkanycz, M. A. ve Sanders, W. G. (2004). Upper Echelons Research Revisited: Antecedents, Elements, and Consequences of Top Management Team Composition, *Journal of Management*, 30(6), 749-778.
- Chaganti, R. ve Sambharya, R. (1987). Strategic Orientation and Characteristics of Upper Management. *Strategic Management Journal*, 8, 393-401.
- Cools, E. ve Van den Broeck, H. (2007). Development and Validation of the Cognitive Style Indicator, *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 141(4), 359-387.
- Finkelstein, S. Hambrick, D. C. ve Cannella A. A., Jr. (2009). *Strategic Leadership Theory and Research on Executives, Top Management Teams, and Boards*, Oxford University Press, Inc, New York.
- Georgokakis, D. (2014). Antecedents and Consequences of Top Management Team Diversity: Expanding the Upper Echelons Research Stream. *Unpublished Doctoral Dissertation*, University of St. Gallen, School of Management, Economics, Law, Social Sciences and International Affairs, Schaan.
- Gözüm, A. İ. C. (2015). Okul Öncesi, Sınıf ve Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Fen Bilimleri Öz-Yeterliklerine Göre Sosyo-Bilimsel Tutum ve Bilişsel Yapılarının Belirlenmesi (Kars İli Örneği). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Hambrick, D. C. ve Mason, P. A. (1984). Upper Echelons: The Organization as a Reflection of Its Top Managers. *The Academy of Management Review*, 9(2), 193-206.
- Israel, G. D. (2013) Determining Sample Size. Institute of Food and Agricultural Sciences (IFAS), University of Florida, PEOD-6, 1-5.
- Kennett, D. J. ve Keefer, K. V. (2006). Impact of Learned Resourcefulness and Theories of Intelligence on Academic Achievement of University Students: An Integrated Approach. *Educational Psychology*, 26(3), 441-457.
- Lai, Chien-Yu (2005). Learned Resourcefulness, Cognitive Processes, and Adaptive Functioning in Depressed Adults, Case Western Reserve University (Health Sciences). *ProQuest Dissertations Publishing*, 3172190.
- Leech, N. L., Barrett, K. C. ve Morgan, G. A. (2015). *IBM SPSS for Intermediate Statistics Use and Interpretation*, Routledge, Fifth Edition, New York.
- Martin, R. ve Kennett, D. (2019). Interpreting Students' Experiences with Academic Disappointments Using Resourcefulness Scores as a Lens. *Teaching & Learning Inquiry*, 7(2).
- Nagel, L. ve Brown, S. (2003). The ABCs of Managing Teacher Stress. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 76(5), 255-258.
- Pansiri, J. (2005). The Influencers of Managers' Characteristics and Perceptions in Strategic Alliance Practice. *Management Decision*, 43(9), 1097-1113.
- Rand, A. (1990). *Introduction to Objectivist Epistemology*, Meridian, Expanded Second Edition, New York.

- Rosenbaum, M. (1980). A Schedule for Assessing Self-Control Behaviors: Preliminary Findings. *Behavior Therapy*, 11, 109-121.
- Rosenbaum, M. (1989). Self-Control Under Stress: The Role of Learned Resourcefulness. *Advances in Behaviour Research and Therapy*, 11, 249-258.
- Sadler-Smith, E. (2004). Cognitive Style and the Management of Small and Medium-Sized Enterprises. *Organization Studies*, 25(2), 155-181.
- Ting, I. W. K., Azizan, N. A. ve Kweh, Q. L. (2015). Upper Echelon Theory Revisited: The Relationship Between CEO Personal Characteristics and Financial Leverage Decision. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara.
- White, J. C., Varadarajan, P. R. ve Dacin P. A. (2003). Market Situation Interpretation and Response: The Role of Cognitive Style, Organizational Culture, and Information Use. *Journal of Marketing*, 67(3), 63-79.
- Yürür, S. ve Keser, A. (2010). Öğrenilmiş Güçlülük: Öğretmenler Üzerinde Bir Uygulama. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 1(1), 59-70.
- Zauszniewski, J. A. (2016). Resourcefulness. *Western Journal of Nursing Research*, 38(12), 1551-1553.